

קטעי שירה ופרוזה

א.

זֶה הַיּוֹמָן. אֲרֵי יְנִסְרֵךְ אֶת...

זֶה הַיּוֹמָן. אֲרֵי יְנִסְרֵךְ אֶת
בְּפִרְחֵי לֵילִי, בְּאֵרֵי הַזֶּמֶן נִפְגַּע.
לֹא עוֹד יִשְׁאַל זָכָר, אֶךְ פִּי אֶרְאֶהוּ.
סוֹדוֹ, כּוֹאֵב, עֵמֶק בִּי יִנְעֵךְ.

חֵישׁ יִדְעֵךְ קְאוֹרִי, וְשׁוֹב עֵינֶיךָ
עֵינֶיךָ, אֵלַי בְּרִמְקֵי עֲצָמָה שְׂרִיחָה;
אֶךְ גַּם וְנָע הַצֶּדֶק: אֵיזִי פִרְעֹסְךָ,
אֵיזִי שְׂאֵלָה, בְּדֵי זַעַם הַתְּזַקְקָה.
בְּדֵי זַעַם זַל עֵינֶיךָ אֶת הַתְּזַקְקָה.
וְאֶת פְּלִאָתָה עֲדָה כְּבָאָר שׁוֹתֵקָה;
וְיֵשׁ שְׂפִתֵיךָ אֵלַי עַל הַזֶּמֶן.
כֵּן בְּדֵי מְזַקְקֵךְ שְׂמֵשׁ וּמְזַקְקָה.
(מתוך הקובץ "מעט מהרכה")

ב.

פסח גינזבורג

מותו, ללא זמן וללא טעם, הרעיש
אותנו. בחמישים שנות חייו נראה
צעיר לאין ערוך מפני גילו — כמעט
עלם. היה אדם בעל פנים מסבירות,
ולא רק כלפי חוץ. מדי פגשנו אותו,
נראה מחייך לבריות, מחייך לעצמו.
לעבודתו, שעשה בלא הפסק, בלא
התנשמות: באותו נדעם ובאותה קלות
טובה, שהיו טבועים באפיו. מעודו לא
הכביד על מישהו, לא קבל, לא בא
בטענות, — לא היה פנוי לכך, וגם
היה טוב־טעם יותר מדי מכדי להתר
מרמר על שקיפתוהו. ידוע ידע, שחפ־
קידגו לעשות ושרק היא, העשייה, מפ־
גה כל מרירות.

אל הספרות בא כמשורר, שירי
העלם היו פשוטים, צלולים, פיעמה
בהם חמימות כפרית, אוקראינית. נבט
של ליריקה נקיה, אבל בעודנו רושם
את חרותו הראשונים, הדביקתו המל־
המה הראשונה, ובטרם נעץ קנהו בשר־
טון מוצק, בסוף עם הנחשול הגדול,
נדד לסקנדינביה, במקום שקלט יחד
עם לשונותיה את הקצב הצפוני
החדש; אבל בעודנו עושה כה וכה,
נשאהו הזרם לאמריקה, ושם נדחה
הליריקן מפני העיתונאי, מפני המתר־
גם. עטו הקל נזקק לכל מיני צורות
ספרותיות, כתב שירים, סיפורים, חז־
יונות, ואולם פעם בפעם שב אל העת־
נאות, בה עגן, גילה יכולת של תפיסה
מהירה, של אוריינטציה מהירה. אהב
את הקצב החי של אותיות פורחות
אלה, של גליונות מוטלים כל בוקר
לתוך ההויה הקולחת, ואותה שעה
שלטה בנפשו הנטייה להסתכלות.
לרננה. שתיים־שלוש פואמות בשירה
ובפרוזה גילו את רצונו להתרכז, ולא־
סוף את פזוּרֵי המתהוה לתוך מסגרה
שירה רחבה, אכן לא התעקש לשירה,
היה נוח, לפי טבעו, כרבים מבנינו,
לנסות הצדה, וגבר העתונאי, גברו
צרכי החיים, הליריקן זקוק לשעות של
החבדלות, של בטלה, זקוק לחופש־מה,
לחלקת־שמש, לעמדה של התבוננות—
שעה, שהמציאות מוטלת בחיה שוכ־
בשה לרגליו, והוא היה איש החובה,
עשה מה שהוטל עליו מטעם הסביבה,
מטעם החיים, ברם, עם כל הכובד,
שרבץ עליו תמיד, ידע בחכמת־אמן
להתרחק מן הרעש, הסגולה הכרוכה
ביותר שחונן בה היתה שמחת העבודה.
הכשרון למצוא ענין ולמצוא אושר
בכל עבודה, באותה צלילות הדעת,
שעשה את העתון, עשה את מלאכת
הספרות, את מלאכת התרגום, דומה,
כל מלאכה לא שגבה ממנו, איזו בהר־
רות פנימית הנחתה, ואת כל מה
שעשה, הרנין בכושר נפשו זה — לתת
את עצמו כולו לכל מה שעסק בו אותה
שעה.

מה שהפסידה ספרותנו במותו המוק־
דם, הוא קודם כל המתרגם. אם יש
שלשה־ארבעה אצלנו, היודעים להפוך
מלאכה זו ליצירה, היה אחד מהם,
הפרוזה בתרגומיו היא פרוזה עברית

משוחררת מכל טפל, מכל כובד לשוני,
שאינו ענין לגופו. בקצב זה שבלשונו
ניכר אדם בעל דם קל, שקוף, כובש
את סערו ואתגבר בכוחה של מתינות.
של התרככות על כל הקשה והמסובך
שבמקור. היתה זאת, ככל אמנות
שבתרגום מעולה, מלאכת יצירה
ומלאכת הסברה כאחת — סגולות
שבהבחנה ובהוש שבתרבות, שלא נית־
נו אלא למי שהוא בעצמו בן־בית
ביצירה ואינו בא אליה מבחוץ.

הכרתי את סגולותיו אלה כמתרגם
עוד לפני עשרים וחמש שנה, כשתיר־
גם בעד הוצאת שטיבל את "גילס
לינה" לי. פ. יעקבסן, היתה זאת
מלאכה המורה עד מאד, מי שמכיר את
הפרוזה המרוכזת והמנוגנת של מספר
גאוני זה, יודע את הקשיים — במיוחד
למתרגם עברי, במסירת כל החן
שבקצב הפרוזה שלו, שהוא מורכב מכל
ריתמוס שבשיר, במאמצים משותפים
יישבו את המקומות הציוריים, שהצ־
בעים והקולות מתחרים בהם, ומבנה
המשפט נפלא בה במידה שהוא כולו
עשוי חוליות־חוליות משולבות זו בזו.
אבל בדיאלוג גילה המתרגם הצעיר
וירטואוזיות ממש, שם היה שליט
בהבעה, אפילו קוצו של יוד לא ניתן
לשנות בו.

כל זה מראה על כוחות שיריים,
אולי גם דרמטיים, שרק מקצת שבמק־
צת מהם באה לידי גילוי בדבריו
שבמקור, וידוה הלב על פיזור זה של
כוחות מבורכים, אכן הוא היה גם עשוי
להריק לעברית הנקיה, המלבלבת שלו
את מיטב הפרוזה הקלסית שבספרוזה
העולם. מה שנתן לנו במקצוע זה הוא
מן המעט המעולה המצוי אצלנו.

שלטו בו יצרי עסקנות: העורך,
המור־ל והעתונאי, שבהם גבלעה מרבית
כוחותיו. היה עתונאי בכל רמ"ח איבר־
ריו, והיטיב הפטמן בהספדו לציין את
ראש סגולותיו כעתונאי: לחוש את
קצב העולם של כל יום והתרחשויר־
חיש ואמנם זהו העתונאי האמיתי —
היודע לתגדיר את צבע היום,
להבחין ביחידותו, רק התמצאות מחי־
רה ואותו חוש, שלא ניתן אלא לאמן
במקצועו, מכשירים להסתגלות עתונאית
זו, ואולי היתה גם בזה המתינות, הצ־
לילות שלא עובתהו, שהכשיראהו לכך,
אותה מתינות, אותו מאור־פנים,
שהעידו על שווי־משקל נפשי, על
נקיון נפשי, היוו אדם נאה, שעשה את
חובתו בלי ליאות, בלי קולות, בלי
התבלטות — קויה המובהקים של אצ־
לות נפש. את סגולותיו אלה הכרתי
מתוך עבודה משותפת: הכרתי גם
בשבתנו בבית אחד, אישרה אותן גם
ענותם של אנשי "הארץ" (ג. שוקן
וא. ליטאי), שבמחיצתם עבד ימים
רבים, ואמנם כזה נראה לכל מי שבא
במגע עמו, אדם שלא התגדר בכשרד
נותיו, שחלק לאחרים מטובו, ואת
יגונו שמר לעצמה, היתה זאת ענוות־
לב, חכמת־לב של אדם שידע להרנין
את נפשו בעבודתו, ורק היא היתה
שילומים לכל עמלו, לכל לבטיו.

אבד לנו כוח בונה, סופר ישר־
מהשבה וישר־ניב, ואבד לתבורה אדם
טוב־לב, טוב־עין, על שניהם כאחד
נחאבל ונשמור בלבנו את דמותו
החביבה.

ג.

לכבשונה של צורה

ראוי להטעים ולשוב ולהטעים, כי
בכל הערכת יצירה של דור חדש, לא
זו הבעיה, עד כמה נתחדש ביטויה,
כי אם עד כמה הזכירח לחדש, ש
מאתר שנתחדשה, "זוית הראיה" שלו
— מאחר שהעולם גופו נתחדש
עליו. כל עוד לא השגנו אמת פשוטה
זו אין לנזיקריטריון ראשון להערכת
הגילויים החדשים שבשירה. אילו היה
העיקר בחידושי סגנון וצורה בלבד,
ואפילו בויקף הראייה בלבד, היה
נופל גם ביצירה חזק ההתקדמות
וההתפתחות, דור חדש יודע ממילא
יותר, עשיר בנסיין יותר, מהכשר יותר

למלאכה — וגם באפיגוניות טובה
טבועה התקדמות שבסגנון, שבגמישות
ההבעה, ואולם כיון שהעיקר ביצירה
היא קודם כל מידת עקירתה משיגרת
הראיה — ברור שכל "היקף" נוסף
של תוכן, וסתם חידוש של צד
רה, כשהם לעצמם, אינם מוסיפים
כלום, כל עוד העולם עצמו "עז־
מד בעינו". לא יועילו כל המצאות
של נושאים מתמיהים, כל ההתחכמות
של צירופי ביטוי מפתיעים, העולם
אינו מתחדש אלא על ידי התגלות
חדשה, על ידי התקרבות חדשה אל
גופי ההויה. זהו הנותן טעם בחידושי־
יצירה, זהו המביא (מביא בהכרה,
וכמעט שלא במתכוון) גם לשינויי־
ביטוי ולשינויי קצב, כל אלה אינם
אלא תוצאות של נגינה זו, של הלך־
נפש וכיוון־ראייה אלה, שנתחדשו בלב
ונתחדשו בעין, ואינם עשויים להתבי־
טא אלא בצורה, שרק היא הולמת
אותם, לפיכך אנחנו עדים לתופעה,
שאמן בעל־הסתכלות חריפה, בעל־
"כלים" ובעל־שרירים, אינו מרעיש
כאמן ששריריו פחות בולטים, פחות
מפותחים, והוא כובש אותנו בסוד
שבניגון — באיזה הרכב חדש של
קולות, של צבעים, שבהם מתנגן העז־
לם מחדש.

חידוש העולם קודם לחידוש הצורה.
יעקב פיכמן